

N:o 1.

Ank. till Riksd. Kansli d. 27 Mars 1867, kl. 12 midd.

Utlåtande, med anledning af väckt motion om folkskolelärare-seminariernas ombildning samt om användande för sådant ändamål af besparingarne å anslaget till folkskoleväsendet, m. m.

Det Särskilda Utskott, som af Riksdagen blifvit tillsatt för behandling af Herr *C. J. Meijerbergs* inom Andra Kammaren väckta motion (N:o 144), får härmed värdsamt afgifva utlåtande i anledning af de förslag, som i motionen förekomma och hvilka i allmänhet afse

dels beredandet af ett önskvärdt samband, i afseende å verksamheten för folkskolan, mellan landstingen och den högsta myndigheten för landets undervisningsväsende,

dels en ombildning af folkskolelärare-seminarierna.

I förra hänseendet anföres i motionen, att de flera viktiga åtgärder för folkskoleväsendets utveckling, som af landstingen blifvit vidtagna, icke alltid stått i nödigt samband med Regeringens anordningar i samma syfte samt understundom bemötts med ogenhet från vederbörande skolråds sida; och då den naturliga följden häraf blifvit en splittring af krafter, som böra verka för samma stora ändamål, folkets bildning och upplysning, föreslår motionären, för un-

danrödjande af dessa olägenheter och för att bereda ett önskvärdt samband, i afseende å verksamheten för folkskolan, mellan landstingen och den högsta myndigheten för landets undervisningsväsende, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t göra underdånig hemställan derom:

“a) att landstingen måtte beredas tillfälle att afgifva förslag om det lämpligaste sättet för folkskoleinspektionens anordnande inom hvarje län;“

“b) att landstingen måtte beredas tillfälle att i förening med folkskoleinspektörerna afgifva yttrande öfver församlingarnes inom hvarje län större eller mindre behof af understöd från Statens sida för upprätthållandet och utvecklingen af deras folkskoleväsende.“

I enlighet med de grundsatser, hvilka alltsedan 1840—1841 årens riksdag gjort sig hos oss gällande angående folkskoleväsendets ordnande, har detta betraktats såsom en angelägenhet dels för Staten, dels för de enskilda menigheterna. Staten har städse förbehållit sig att ordna och leda det hela samt tillse, att folkskolan uppfyllde de fordringar, Staten ansetts berättigad att på densamma ställa. I enlighet med denna grundsats står den af Staten utöfvade folkskoleinspektionen. Dennas uppgift angifves uti Instruktionen för folkskoleinspektörer af den 30 December 1863, äfvensom i Instruktionen af den 31 Januari 1867 sålunda: “Folkskoleinspektör åligger att, inom det honom anvisade område, med uppmärksamhet följa undervisningens gång, personligen besöka de inom området befintliga, på Statens eller skoldistriktets eller enskilda personers bekostnad inrättade folkskolor och inhemta kännedom om deras tillstånd och behof, hvarom berättelse bör afgifvas, dels efter hvarje års förlopp till vederbörande Domkapitel, dels ock i ett sammanhang efter två år till Kongl. Ecklesiastik-departementet.“ . . . “Börande Folkskoleinspektören tillika, beträffande de brister, hvilka i afseende såväl å distriktets skolväsende i det hela som å de särskilda skolorna blifvit anmärkta, samt de ändringar och förbättringar, hvilka befunnits nödiga, dels muntligen meddela skolstyrelsen eller dess ordförande äfvensom vederbörande lärare och lärarinnor, hvad inspektören finner kunna lända till upplysning och ledning, dels ock inom tre månader efter inspektionsförrättningen tillsända skolstyrelsen skriftlig promemoria i ämnet; hvarjemte, der sådana förhållanden förekommit, hvilka fordra skyndsamt rättelse, anmälan derom ofördröjligen bör göras hos vederbörande Domkapitel.“

På detta sätt ordnad, har folkskoleinspektionen utan tvifvel kraftigt bidragit till folkskoleväsendets utveckling och särskildt medfört det goda, att folkskolelärarne icke lemnats i okunnighet om nyare förbättringar inom denna undervisningsgren.

Emellertid torde vara ostridigt, att inspektionsväsendet icke kunnat med de medel, som hittills stått Regeringen till buds, utbildas till full motsvarighet

mot ändamålet. Inspektörernes antal är visserligen för närvarande betydligt förökadt emot hvad det var ifrån begynnelsen. Deras antal är nu 39. Besinnar man likväl, att folkskolornas antal vid 1865 års slut utgjorde ej mindre än 9 högre och 3,374 egentliga folkskolor (deraf 1,247 flyttande), hvartill komma 2,759 småskolor, eller inalles 6,142 skolor, och besinnar man derjemte den vidsträckta yta, på hvilken dessa skolor äro utbredda, så skall man lätteligen finna, att inspektionen icke kan blifva så ingripande, så verksam, som behofvet mångenstädes kräfde; helst anslaget begränsade karakter icke tillåter att ålägga inspektörerne en obegränsad verksamhetspligt.

I syftning att tillfredsställa sagda behof hafva landstingen, hvilka genom Kongl. Förordningen om landsting af den 21 Mars 1862 ega att rådslå och besluta äfven om ärenden rörande undervisningen, flerstädes anställt egna folkskole-inspektörer, hvilka å deras vägnar haft att öfva tillsyn öfver folkskolan. Det är emellertid ögonskenligt, att genom den sålunda uppkomna dubbla inspektionen oredor lätt kunnat förorsakas. Det har icke alltid varit möjligt för den af landstinget tillsatte inspektören att iakttaga en sådan grannlagenhet, att han icke syntes ingripa i den verksamhet, som tillhör den offentliga myndigheten. Äfven lärar i några fall inträffat, att landstings-inspektörers verksamhet gjorts fruktlös genom bristande villighet å skolrådets sida att lyssna till deras föreskrifter — en ovillighet, hvilken lätt måste uppstå, då skolråden finna sig ställda mellan tvänne icke alltid eniga myndigheter. Den skada, som i alla händelser genom en dylik landstings-inspektionens ställning ofta måste inträffa, är förspillandet af dyrbara krafter, hvilka, derest de på ett ändamålsenligare sätt blifvit använda, skulle högligen bidraga till det åsyftade ändamålets befrämjande.

Utskottet tror sig veta, att åtskilliga landsting just af dessa svårigheter afhållits från uppoffringar, till hvilka de eljest icke varit obenägna; andra lära hafva sökt undgå samma svårigheter genom att lemna sina inspektörer den föreskrift, att utöfva sin befattning endast i de församlingar, till hvilka de af vederbörande skolråd kallades, eller åtminstone endast efter samråd med Statens folkskole-inspektörer. Inom ett eller annat län lärar frågan blifvit löst på så sätt, att landstinget genom bidrag till inspektörernes aflöning satt Staten i tillfälle att dels förordna flere inspektörer dels välja dertill personer, som kunnat uteslutande egna sig åt denna verksamhet.

Då sålunda flera landsting ådagalagt villighet att för det ifrågavarande ändamålet göra icke obetydliga uppoffringar;

då sannolikt synes, att ännu flera skulle visa samma beredvillighet, derest en utväg kunde finnas att genom uppoffringarne åstadkomma de åsyftade frukterna;

då den kännedom landstingen, hvart och ett inom sin ort, måste anses ega om denna orts egendomligheter och särskilda kraf, i det ifrågavarande hän-

4 Särskilda Utskottets för Folkskolelärare-seminariernas ombildning Utlåtande N:o 1.

seendet, måste för den offentliga myndigheten vara af värde i fråga om folkskole-inspektionens ordnande inom samma ort; och

då slutligen härigenom ett önskvärdt samband mellan Regeringen och landstingen, i fråga om folkskoleväsendet kunde befrämjas;

så anser sig Utskottet i så måtto böra fästa afseende vid ifrågavarande punkt af motionen att Utskottet hemställer,

att Riksdagen ville till Kongl. Maj:t ingå med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t måtte i nåder infordra landstingens yttrande, 1:o i hvad mån de kunna finnas benägna att med anslag bidraga till ett nöjaktigt ordnande af folkskole-inspektionen; 2:o huru landstingen anse, att folkskole-inspektionen inom de respektiva länen lämpligast må ordnas.

Hvad angår den nästföljande punkten i motionärens förslag, så anser Utskottet sig böra först erinra, att då de Kongl. Skrifvelserna af den 29 Juni 1866 till Domkapitlen, Landshöfdingarne och Biskoparne angående de af motionären åsyftade understöden redan innehålla föreskrifter, dels att folkskole-inspektörerne vid fråga om understöd till folkskoleväsendets utveckling och förbättring ovilkorligen skola afgifva utlåtande, dels att Landshöfding och Biskop äro berättigade vid behof infordra samma inspektörers yttrande, så synes i detta hänseende hvarje ytterligare åtgärd från Riksdagens sida vara opåkallad.

Hvad åter angår det i samma punkt framställda förslaget om landstingens hörande öfver samma frågor, så tror Utskottet detta hvarken af behofvet vara påkalladt, icke heller kunna leda till verkligt gagn. Det vill synas, som borde de myndigheter, hvilka å Statens vägnar hafva sig uppdraget att med stadigvarande uppmärksamhet följa skolväsendets utveckling och handlägga alla öfriga dithörande ärenden, emottaga folkskole-inspektörernes berättelser samt i flera fall med anledning deraf anordna nödiga åtgärder — det vill synas, som skulle dessa myndigheter vara bäst i tillfälle att bedöma vederbörande församlingars både rätt till och behof af understöd. Härtill kommer, att detta bedömande icke allenast erfordrar granskning af en mängd handlingar och uppgifter utan stundom äfven infordrande af nya fullständigare sådana; att dylika uppgifter icke kunna inom några få dagar erhållas o. s. v. Det torde vara uppenbart, att landstingen under sin korta sammanvaro icke skulle vara i tillfälle att med tillräcklig fullständighet och noggrannhet handlägga ett sådant ärende, utan allt för starkt intrång på den tid landstinget behöfver för handläggning af andra magtpåliggande frågor. Dessutom inträffa landstingens ordinarie sammankomster på en tid af året, då dessa frågor icke kunna, efter en samma år avslutad statsreglering, vara beredda till afgörande. Ändtligen torde det med skäl kunna ifrågasättas, huruvida det i allmänhet vore lämpligt att åt en korporation, sammansatt af så

talrika, hvar för sin enskilda ort naturligen intresserade medlemmar, uppdraga ett dylikt ärendes behandling.

I betraktande af allt detta anser sig Utskottet hafva tillräckliga skäl att till Riksdagen hemställa,

att denna del af motionen icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan Kongl. Maj:t den 22 April 1864 förordnat, att af dåvarande seminarier för bildande af folkskolelärare skulle bibehållas åtta, nemligen sex för manliga elever i Upsala, Linköping, Wexiö, Lund, Göteborg och Hernösand samt två för qvinliga elever i Stockholm och Skara, och att dessa läroanstalter, med ökade lärarekrafter försedda, skulle efterhand träda i utvidgad verksamhet, har denna förändring vidtagits:

med seminarierna i Linköping och Lund höstterminen 1864,

med de i Upsala, Göteborg och Stockholm höstterminen 1865, och

med de i Skara, Wexiö och Herösand höstterminen 1866.

Derjemte har Kongl. Maj:t, med anledning af Rikets Ständers i ämnet gjorda underdåniga hemställan, förordnat, att seminariet i Carlstad skall fortfara och likaledes träda i utvidgad verksamhet, så snart för ändamålet erforderliga förberedande åtgärder blifvit vidtagna. Kongl. Maj:t har ock den 1 December 1865 fastställt förnyadt reglemente för folkskolelärare-seminarierna i Riket, att från och med höstterminen 1866 tjena till efterrättelse.

Enligt den för de utvidgade seminarierna upprättade staten äro vid hvarje dylik läroinrättning anställda: en rektor, tre adjunkter — hvilkas antal likväl, såsom redan skett i Lund och Göteborg, kan ökas till fyra — samt särskilde lärare i öfningsämnen. Höstterminen 1866 utgjorde lärjungarnes antal vid ofvannämnda seminarier 711. Med hvarje seminarium är förenad en öfningskola och för antalet af de läro- och öfningsämnena, som lärjungarne under den till tre år beräknade kursen hafva att genomgå, äfvensom för den tid, hvilken är anslagen åt undervisningen i de särskilda ämnena, redogör följande

Undervisningsplan.

Läro- och öfningsämnen.	Undervisningstimmar i veckan.		
	1:a	2:a	3:e
	klass.	klass.	klass.
Kristendomskunskap	6	6	4
Svenska språket	6	4	3—4
Räknekonst och geometri	4	4	2
Historia och geografi	4	4	2
Naturkunnighet	3	2	2
Pedagogik och metodik	„	2	2—4
Välskrifning	3	2	1—2
Teckning	2	2	2
Musik och sång	4	4	4
Gymnastik och vapenöfning	3	3	2
Trädgårdsskötsel och trädplantering	2	2	2
Praktiska öfningar i skolan	„	6	12

Under erinran, att alla åtgärder och utgifter för folkskolorna naturligen måste blifva fruktlösa, om dessa skolor ej skötas af nitiske och skicklige lärare, samt med erkännande deraf, att mycket uträttats för vinnande af detta mål genom ofvannämnda organisation af seminarierna i Riket, har motionären, anseende att samma mål skulle i än högre grad ernås, derest vid ifrågavarande läroanstalter vidtoges vissa förändringar, föreslagit, att "Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t göra hemställan derom, att det Kongl. reglementet för folkskolelärare-seminarierna i Riket måtte omarbetas i den rigtningen,"

[a] "att blifvande lärare eller lärarinnor i småskolorna kunde vid nämnda seminarier erhålla den för deras kall nödiga utbildningen";

[b] "att i sammanhang dermed de praktiska öfningarne vid nämnda seminarier må börja tidigare än hvad nu är förhållandet";

[c] "att qvinliga elever derstädes måtte erhålla någon undervisning i de arbeten och husliga göromål, som tillhöra qvinnan";

[d] "samt att undervisningen i allmänhet måtte hufvudsakligast gå ut på att bibringa den blifvande folkskoleläraren, förutom en lefvande kristendoms-

kunskap, sådana insigter, som för yrken och näringar äro af största praktiska betydelse“.

Då detta förslag förnämligst åsyftar en sådan ombildning af de nuvarande seminarierna, att de kunde blifva läroanstalter äfven för bildande af lärare och lärarinnor i småskolorna, men derjemte afser vissa andra förändringar, hvilka, oberoende af nyssnämnda ombildning, skulle kunna, hvar för sig, vid seminarierna införas; har Utskottet ansett sig böra afgifva särskildt yttrande öfver hvar och en af hufvudpunkterna i ofvanstående förslag.

Beträffande *mom. a)* af förslaget har motionären ansett, att »under det Staten genom alltjemt ökade anslag uppmuntrat till anläggande af nya småskolor, har ingenting åtgjorts för danande af lärare och lärarinnor i dessa skolor.»

Med anledning häraf får Utskottet anföra följande.

Då Rikets Ständer vid 1856—1858 årens riksdag beviljade ett anslag för att uppmuntra anläggandet af småskolor, uppstodo under derpå följande statsregleringsperiod öfver ett tusen dylika läroanstalter; och att deras antal ännu är i stigande, synes deraf, att vid utgången af år 1864 funnos 2,082 och vid slutet af år 1865 2,759 småskolor inom landet upprättade. För bildandet af lärare och lärarinnor i dessa skolor har i någon mån hittills blifvit sörjdt genom enskilda läroanstalter, hvilka dels till följd af några landstings beslut, dels genom åtskilliga folkskole-inspektörers och andra personers nit för saken kommit till stånd. Utan tvifvel hafva dessa läroanstalter utöfvat en gagnande verksamhet, hvar på sin ort. Å andra sidan är likväl tydligt, att behovet af tillräckligt bildade lärare och lärarinnor i småskolorna i allmänhet dermed icke är afhjelpat; icke heller har genom dessa åtgärder någon enhet i afseende å läroplan och förfaringssätt kunnat åvägbringas.

Då i småskolorna grunden lägges till de kunskaper, hvilka sedermera skola i den egentliga folkskolan meddelas, och då en ändamålsenlig ledning af undervisningen i småskolan sålunda utgör ett vilkor, förutan hvilket folkskolan icke kan fylla sin bestämmelse, lärer ingen kunna förneka nödvändigheten af att vidtaga åtgärder af sådan omfattning, att landets småskolor i allmänhet kunna blifva försedda med lämplige lärare. Utskottet anser sålunda, att motionären äfven i detta fall varit ledd af välbetänkt intresse för folkundervisningen, i det han påpekat en brist, vars snara afhjelpande för närvarande kan sägas utgöra ett det kraftigaste medel till folkskolans höjande.

Då motionären härefter går att afgöra, hvilka utvägar böra anlitas för uppnåendet af ifrågavarande ändamål, synes han hafva tillerkänt de i detta syfte redan vidtagna och ofvan omnämnda åtgärderna mindre betydelse, än de enligt Utskottets tanke förtjena. Motionären föreslår nemligen, att Staten skulle öfvertaga hela omsorgen om småskolelärares bildande — genom en ombildning af de nuvarande seminarierna. Då småskolornas antal är i oupphörligt stigande och snart torde blifva lika stort, ja större än de egentliga folkskolornas, samt lärare-

personalen i småskolorna, enligt hvad erfarenheten visat, vida hastigare omsättes än i de egentliga folkskolorna, skulle för det ifrågasatta ändamålet erfordras antingen en så stark utvidgning af nuvarande seminarier, att den skulle inverka störande på dessas egentliga verksamhet, der den eljest, i följd af lokalernas inskränkthet, icke blefve overkställbar, eller ock en betydlig tillökning af seminariernas antal — sedan likväl samma antal, på Representationens derom gjorda framställningar, nyligen minskats.

Men om ock seminarierna upplätes för småskolelärare, vore dock alltid ovisst, om flertalet af desse skulle kunna begagna sig af den undervisning, som der erbjöds. Fastmer synes det ligga i naturen af läroanstalter för småskolelärare, att de böra vara spridda på ett stort antal orter inom landet, på det att de blifvande småskolelärarne och lärarinnorna icke må behöfva företaga långa och kostsamma resor. Dessa läroanstalter måste göras lätt tillgängliga och i åtskilliga afseenden anordnas i enlighet med hvarje ords egendomliga förhållanden.

Slutligen kan med skäl ifrågasättas, huruvida det tillhör Staten att, på sätt motionären föreslagit, sörja för denna angelägenhet. Visserligen äro folkskolelärare-seminarierna af Staten upprättade, men Statens förhållande till småskolan kan icke vara detsamma som till folkskolan. Småskolorna stå genom sin betydelse och uppgift vida närmare hemmen, och behofvet af vaxelverkan med dessa, hvilket väl ock gör sig gällande för folkskolan, framträder lifligare för småskolan. I sammanhang härmed har Utskottet ansett sig böra uttala den åsigt att handhafvandet af undervisningen i småskolor bättre egnar sig för qvinnor än män.

Vid den utveckling, som det kommunala lifvet numera ernått, kan det icke vara välbetänkt, att kasta hela omsorgen om sådana angelägenheter, som den ifrågavarande, på Staten. När härtill kommer, att såväl åtskilliga landsting som folkskole-inspektörer och äfven enskilde skollärare, enligt hvad ofvan är nämnt, redan ombesörjt anläggandet af anstalter för bildande af småskolelärare och lärarinnor, har det förefallit Utskottet, som skulle det åsyftade målet lättast och säkrast vinnas genom åtgärder, som ginge derpå ut, att från landstingens sida framkalla en allmännare och mera omfattande verksamhet i detta hänseende. Då det likväl är att förvänta, att upprättandet af läroanstalter af ifrågavarande art och till erforderligt antal, såvida det skall verkställas uteslutande på landstingens bekostnad, ofta, genom en utvidgning af enskildes åtgöranden i detta syfte, stundom skulle af brist på tillgångar komma att alltför länge uppskjutas och på några ställen kanske blifva omöjligt; har Utskottet ansett nödigt, att Kongl. Maj:t sattes i tillfälle att genom ett för ändamålet beviljadt anslag uppmuntra och understödja saken, när sådant visade sig behöfligt.

Skulle det härigenom blifva möjligt för småskolorna att erhålla tillräckligt antal duglige lärare och lärarinnor, återstår likväl att tillse, att den enhet
och

och planmessighet i undervisningen vid anstalterna för danande af småskolelärare, hvarom förut blifvit nämndt, icke komme att saknas. I detta hänseende har Utskottet inhemtat, att Kongl. Maj:t den 8 sistlidne Februari beslutat inrättandet vid Stockholms seminarium för folkskolelärarinnor af en särskild klass för bildandet af lärarinnor i småskolorna, samt att åtgärder blifvit vidtagna, för att småningom och med begagnande af den erfarenhet, som vid Stockholms seminarium kunde vinnas, utsträcka denna anordning äfven till ett par andra seminarier. Vid upprättandet af läroanstalter för småskolelärare skulle dessa inrättningar kunna tjena till mönster och i afseende på läroplan och undervisningssätt lemna en ledning, hvilken skulle icke obetydligt bidraga till vinnandet af enhet mellan folk- och småskolan i allmänhet.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer Utskottet, att Riksdagen, med afslag å motionärens ifrågavarande förslag, ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att landstingen måtte göras uppmärksamma på nödvändigheten af att bereda tillfälle till bildande af lärare och lärarinnor för småskolor; samt att Riksdagen måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett årligt anslag af 20,000 R:dr, för att användas till uppmuntran åt sådana, af stiftsstyrelserna efter folkskole-inspektörernes hörande godkända, skickliga skollärare eller lärarinnor i länsresidensen eller å andra lämpliga ställen inom orterna, som åtaga sig att lemna undervisning åt småskolelärare eller lärarinnor, och som i detta afseende underkasta sig folkskole-inspektörernes uppsigt.

I sammanhang med den ifrågasatta utvidgningen af seminarierna till läroanstalter för bildande af lärare och lärarinnor i småskolorna, har motionären — *nom. b)* — föreslagit, "att de praktiska öfningarne vid nämnda seminarier må börja tidigare än hvad nu är förhållandet."

Enligt nu gällande föreskrifter använda lärjungarne det första året till förökande af sitt kunskapsförråd och deltaga i de praktiska öfningarne först under det andra läsåret, eller samtidigt med de första studierna i pedagogik och metodik.

Att afgöra den större eller mindre lämpligheten af en sådan detalj i fråga om undervisningsmetoden, anser Utskottet rättast böra öfverlemnas åt Regeringen, hvilken är i tillfälle att öfver sådant inhemta sakkunnige och erfarne mäns yttranden och upplysningar och derefter fatta sitt beslut. Emellertid vill det synas Utskottet, som vore, med hänseende till de låga inträdesfordringarne, första året väl behöfligt för eleverna till inhemtande af de kunskaper, hvilka äro

ett oundgängligt vilkor för att öfning i meddelandet af kunskaper skall vara möjlig eller åtminstone fruktbringande.

I enlighet härmed måste Utskottet för sin del anse den nuvarande anordningen vida lämpligare än den af motionären föreslagna. Då för öfrigt motionärens förslag i denna punkt hufvudsakligen motiveras af hans önskan att göra småskolelärare-seminarium till en klass i folkskolelärare-seminariet, en åtgärd, som Utskottet i det föregående afstyrkt, så hemställer Utskottet af alla dessa skäl, att hvad motionären angående de praktiska öfningarne vid folkskolelärare-seminarierna hemställt,

icke må af Riksdagen bifallas.

Vidare har motionären, enligt hvad ofvan är nämndt, — *mom. e)* — yrkat, att i seminarii-stadgan måtte blifva föreskrifvet, att qvinliga elever vid seminarierna "måtte erhålla någon undervisning i de arbeten och husliga göromål, som tillhöra qvinnan."

Då undervisningen i seminariet till omfattning och syftemål bör bestämmas af hvad i detta hänseende gäller om folkskolan, och då en undervisning af ifrågavarande art, oafsedt de icke obetydliga kostnader och de praktiska svårigheter, med hvilka anordnandet af densamma måste vara förenadt, icke skulle kunna, till något verkligt gagn för lärjungarne, meddelas i folkskolan, utan att hennes bestämmelse att utgöra en anstalt för bibringande af allmän medborgerlig bildning dymedelst förfelades; har Utskottet icke ansett sig kunna förorda hvad motionären i denna punkt föreslagit. Härmed vill Utskottet likväl ej hafva förnekat, att icke seminariet och folkskolan skulle i en, om ock ringa mån kunna och böra medverka till vinnande af det mål, motionären åsyftat.

Bland qvinliga arbeten gifvas några, i hvilka en skola kan bibringa sina lärjungar erforderlig skicklighet, utan att hvarken kostsam materiel eller rubbning af den egentliga undervisningen därför äro nödvändiga, nemligen enklare handarbeten. Visserligen borde man hos de inträdande eleverna kunna förutsätta de här åsyftade färdigheterna, och möjligen skulle man kunna göra sådan skicklighet till vilkor för inträde i seminarium. Då emellertid Utskottet å ena sidan inhemtat, att behovet af sådan undervisning mångenstädes inom landet förefinnes, och att eleverna sjelfva ofta nog äro i saknad af ifrågavarande färdighet, samt å andra sidan har skäl antaga, att undervisning i sådana handarbeten skulle inom de qvinliga seminarierna kunna meddelas, utan att den för dessa läroanstalter fastställda undervisningsplanen derigenom i anmärkningsvärd mån rubbades; har Utskottet icke tvekat föreslå,

att Riksdagen ville till Kongl. Maj:t afåta en underdånig skrifvelse med hemställan, att tillfälle måtte beredas de qvinliga eleverna vid seminarierna att erhålla undervisning i sådana enklare handarbeten, som tillhöra qvinnan.

När motionären derefter yrkar, att det Kongl. reglementet för folkskolelärare-seminarierna i Riket måtte omarbetas i den riktningen, att — *mom. d)* — “undervisningen i allmänhet måtte hufvudsakligast gå ut på att bibringa den blifvande folkskoleläraren, förutom en lefvande kristendomskunskap, sådana insigter, som för yrken och näringar äro af största praktiska betydelse“; synes ett sådant förslag innebära en förändring icke blott i seminarii-stadgan, utan äfven i den uppfattning af folkskolans ändamål och betydelse, som gjort sig gällande alltsedan den tid, då grunden lades till folkskoleväsendet i dess nuvarande skick. Enligt dessa grundsatser borde vid ordnandet af folkskoleundervisningen hufvudsakligen fästas afseende derpå, att samhället eger af hvarje sin medlem fordra “det kunskapsmått, som gör honom till nyttig medborgare och skicklig att rätt uppfatta samhällsplikten.“ Om det sålunda måste anses stridande mot folkskolans ursprungliga ändamål att, på sätt motionärens ord tyckas åsyfta, göra henne till en undervisningsanstalt, der de för särskilda yrken och näringar behöfliga specialinsigter meddelas, så är ock, efter Utskottets tanke, en sådan förändring af folkskolan förenad med alltför stora praktiska svårigheter. Då för öfrigt genomförandet af motionärens förslag efter Utskottets mening lätt kunde leda till en ur pedagogisk synpunkt felaktig uppfattning af undervisningen i de äfven såsom allmänna bildningsmedel särdeles viktiga läroämnena matematik och naturvetenskap, och då, å en annan sida, Utskottet, med kännedom dels af det antal lärotimmar, som blifvit åt ifrågavarande läroämnen vid seminarierna anslagna, dels af de åtgärder Regeringen vidtagit till anskaffande af för ändamålet behöfliga läroböcker och materiel (såsom inköp af en uppsättning fysiska instrumenter för hvarv seminarium för en sammanräknad kostnadssumma af 8,000 R:dr, utarbetande af en lärobok i fysik, ordnande af mineraliesamlingar till utdelning vid seminarierna, m. m.) icke ansett hinder böra möta för en fullt tillfredsställande undervisning i dessa ämnen samt alla de tillämpningar af desamma, som skäligen kunna komma i fråga; så får Utskottet, som således icke kunnat biträda hvad motionären föreslagit, hemställa, att hans ifrågavarande förslag

icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Under återopande af hvad Utskottet angående folkskolelärare-seminarierna ofvan anført och under förutsättning af bifall dertill, får Utskottet slutligen hemställa, att motionärens förslag, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t göra underdånig hemställan angående en omarbetning af det Kongl. reglementet för folkskolelärare-seminarierna i Riket,

icke måtte af Riksdagen bifallas.

I sammanhang härmed och under erinran, att Kongl. Maj:t i den till Riksdagen aflåtna nådiga Propositionen angående Statsverkets tillstånd och behof föreslagit, att besparingarne å anslagen till folkskoleväsendet måtte få af Kongl.

Maj:t för folkundervisningen tillhörande föremål disponeras, hemställer Utskottet, att hvad motionären i förevarande hänseende slutligen föreslagit, må anses hafva förfallit.

Stockholm den 27 Mars 1867.

På Utskottets vägnar:

Alb. Ehrensvärd.

Reservationer:

Emot första afdelningen af Utlåtandet, första punkten:

af Herr *G. Ekman*: "Enär bestämmande af penninganslag icke gerna kan ifrågakomma, förr än man gjort sig reda för beskaffenheten och utsträckningen af de åtgärder, som man med dylika anslag önskar åstadkomma, så är jag benägen antaga, att Utskottets beslut i afseende på motionens första afdelning skulle fått en mera följdriktig och logisk uppställning, om den af minoriteten föreslagna uppställningen antagits och hvarigenom uttrycktes att Utskottet borde föreslå Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville i näder infordra landstingens underdåniga yttrande,

huru landstingen anse att folkskole-inspektionen må inom de respektive länen ordnas och i sammanhang härmed, huruvida och i hvad mån landstingen kunna finnas benägna, att genom anslag bidra till möjliggörandet af en verksam och tillräcklig inspektion öfver folkskolorna.

Dessa ordalag uttrycka också tydligare att landstingens bidrag ställas i nära samband med folkskole-inspektionens ordnande på sätt, hvarje landsting, för sina lokala förhållanden, må anse tjenligt, ehuru man å andra sidan äfven önskar bereda enig samverkan emellan folkskole-öfverstyrelsen och landstingen".

Häri instämmer Herr *P. Lithner*.

Emot andra afdelningen,

mom. a:

af Grefve *A. Ehrensvärd*: "Då, efter hvad Utskottet inhemtat, Kongl. Maj:t, för att tillmötesgå ett landstings i det afseendet framställda önsknings, beslutat inrättandet vid Stockholms folkskolelärare-seminarium af en särskild af-

delning för bildande af småskole-lärarinnor, samt åtgärder lära blifvit vidtagna för dylika klassers anhäftande vid två andra seminarier;

då det synes mest ändamålsenligt, att landstingen, allt efter lokala behof och förhållanden, vare sig genom anlitande, på ofvannämnda sätt, af de redan befintliga seminarierna, eller genom uppmuntran af enskilde lärares bemödanden i denna rigtning, eller på annat sätt, samt under medverkan och tillsyn af de anställda inspektörerne, taga omhänder denna angelägenhet;

då skäl icke förefinnes att genom en viss föreslagen utväg i detta fall begränsa landstingens åtgöranden; och

då det torde vara mindre befogadt att på förhand äska statsanslag för en angelägenhet, som ännu befinner sig uti ett så outveckladt skick;

har jag ansett, att Utlåtandet i denna punkt bordt erhålla en sådan lydelse, att landstingen skulle, i sammanhang med frågan om inspektionen, tilllika afgifva yttrande derom, huru bildningstillfällen för ifrågavarande ändamål bäst kunde inom länen beredas och i hvad mån landstingen skulle kunna dertill medverka“.

I denna reservation instämde Herrar *P. Siljeström* och *L. Landgren*.

af Herr *G. Elman*: “Första delen af motionens andra afdelning, afseende seminariernas omarbetning, så att äfven småskolelärare och lärarinnor der skulle kunna bildas, har äfven jag velat anse mindre lämplig; men, hufvudsakligen instämmande i Utskottets beslut, hade jag likväl önskat detsamma så uppställt, att man med tydliga ord, såsom grundprincip, antagit kommunernas åliggande att bära folkundervisningens detaljomsorger. Utan tillämpande af denna åsigt skola nemligen kommunerna aldrig komma till medvetenhet af vilkoren för en på ändamålsenligt sätt ordnad folkundervisning, hvilken bekantskap med och dermed följande nitälskan för den viktiga frågan likväl bör bilda det kraftigaste stödet åt öfverstyrelsens bemödande, att bereda folkundervisningens utveckling.

Som mig synes hade derföre Utskottet hellre bordt föreslå,

att Riksdagen, under uttryckligt förklarande från dess sida, att omsorgen för bildandet af småskolelärare hufvudsakligen bör tillhöra den mindre kommunen och landstinget, likväl måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett anslag af 10,000 R:dr, för att, der behofvet påkallar, användas till uppmuntran åt sådane af stiftsstyrelserna, efter folkskoleinspektörs hörande, godkända läroanstalter, som undervisa småskolelärare och lärarinnor och som härvid underkasta sig folkskoleinspektörens uppsigt“.

Häri instämde Herr *P. Lidlner*.

af Herr *C. J. Bergman*: »Med hänsyn till några delar af motiveringen kan jag icke instämma med Utskottets majoritet. Så t. ex., då det heter (i sednare afdelningen under mom. a): »det kan med skäl ifrågasättas, huruvida det tillhör Staten att, på sätt motionären föreslagit, sörja för småskolelärares och lärarinnors bildande»; anser jag för min del, att Staten, så vidt i dess förmåga står, just bör sörja för att bildningsanstalter finnas, från hvilka skickliga lärare kunna utgå till fyllande af så väl högre som lägre skolors behof. Säsom det visat sig, är äfven småskolan i sin krets en angelägenhet af stor vikt, liksom folk- och elementar-skolorna äro det, några steg högre upp. — Vidare har motionärens förslag, att blifvande småskolelärare och lärarinnor måtte i folkskolelärare-seminarierna få den för deras kall nödiga utbildning, blifvit af Utskottet afstyrkt. Härmed uttalas ock ett, efter mitt förmenande, orättvist ogillande af Regeringens den 8 sistlidne Februari, i följd af Stockholms läns landstings hemställan och efter vederbörandes hörande, fattade beslut, att nemligen vid Stockholms folkskolelärarinne-seminarium den 1 nästkommande Oktober inrätta en ny klass, afsedd för bildande af lärarinnor vid småskolor, samt af Regeringens Utskottet meddelade beslut, att inhemta vederbörandes utlåtande, huruvida enahanda åtgärd kan vidtagas vid seminarierna i Linköping och Lund. Tvärtom synes det mig, att nämnda med de stora seminarierna förenade småskolelärareklasser skola för de närmaste respektive orterna blifva af största gagn, och just genom sitt sammanhang med så i flera hänseenden rikt utrustade undervisningsverk blifva för lärjungarne af ett synnerligen lifvande och bildande inflytande, samt möjligen ock bereda många med rika anlag begåfvade småskolelärare-ämnen tillfälle till vidare utveckling och till vinnande af en för deras framtid jemförelsevis större verkningskrets. I de delar af Riket, i hvilka folkskolelärare-seminarier icke finnas, måste andra åtgärder vidtagas, och här öppna sig för landstingen vidsträckta fält för ädel verksamhet. — Då Utskottet i sitt beslut mom. a) föreslagit: »att landstingen måtte göras uppmärksamma på nödvändigheten af att bereda tillfälle till bildande af lärare och lärarinnor för småskolor»; så torde, enär ej mindre än tolf landsting redan sjelfmant visat sig ej blott »uppmärksamma» på, utan ock med välvilliga råd och handlingar verksamma för denna angelägenhet, nämnda beslut böra något annorlunda formuleras.

I stället för det slut, hvartill Utskottet i mom. a) kommit, vågar jag derföre föreslå, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t göra underdånig anhållan,

1:o) att, i likhet med hvad redan beslutadt är angående Stockholms seminarium och ifrågasatt angående seminarierna i Linköping och Lund, äfven med hvarje af de öfriga (i Upsala, Wexjö, Göteborg, Hernösand, Skara och Carlstad), således med samtliga seminarierna, måtte förenas en klass för bildande af småskolelärare och lärarinnor, med utarbetad plan för både egentlig undervisning och praktisk öfning — hvilka

plantskolor för småskolelärare och lärarinnor kunna blifva mönster för alla andra skolor, som i denna rigtning genom landstings eller enskildes försorg äro eller blifva inrättade;

2:o) att landstingen måtte erhålla del af nyssnämnda undervisningsplan, samt uppmanas, att dels fortsätta och utvidga sin verksamhet för att bereda tillfällen till bildande af lärare och lärarinnor för småskolor, dels vidtaga erforderliga åtgärder i nämnda hänseende, samt att genom lämpliga stipendier åt fattiga, flitiga och sediga lärjungar möjliggöra begagnandet af dessa undervisningsanstalter;

3:o) att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett årligt anslag af 20,000 R:dr, att användas till uppmuntran och understöd, der så behöfves, åt sådana, af stiftsstyrelserna, efter folkskole-inspektörernes hörande, för skicklighet fullt godkända, å lämpligt belägna orter boende, skollärare eller lärarinnor, som åtaga sig att lemna den theoretiska och praktiska undervisning, som erfordras för anställning såsom lärare eller lärarinna vid småskola, och som i detta afseende underkasta sig folkskole-inspektörernes föreskrifter och uppsigt.»

Härmed instämde Herr *P. Nilsson* från Christianstads län;
hvarjemte Herr *E. W. Nordenfelt* anmäler, att han icke deltagit i behandlingen af ifrågavarande ärende.

mom. c:

af Grefve *Ehrensward*: »I Utskottets beslut i fråga om meddelande af undervisning i handarbeten vid de qvinliga seminarierna har jag ej kunnat deltaga, helst denna undervisning, på sin plats i de ifrågavarande seminariernas normal-skola, med skäl torde kunna anses obehöflig vid sjelfva seminarierna.»

Häruti instämde Herrar *P. Siljeström* och *D. Olausson*.
